

Interno glasilo Zavoda Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik
Št. 10. Letnik IV. December 2010
Izhaja 4-krat letno v elektronski obliki
Odgovorna oseba za glasilo: Jasmina Bauman
Uredila: Darja Fišer
Avtorski prispevki ne odražajo nujno stališč Zavoda ZTSZJ
Elektronski naslov uredništva: urednistvo.zdruzenje@t-2.net
ISSN 2232-2752

Ko govorijo roke

Ledino smo orali

Jasmina Bauman

Letos je osmo leto veljavnosti Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika. Začetki uveljavitve zakonske pravice gluhih do tolmača so bili zelo trnovi. Vse prevečkrat smo bili s strani javnih institucij sprejeti z nerazumevanjem, deležni posmehljivih nasmehov, z onemogočanjem opravljanja svojega poklica in s tem tudi onemogočanja uresničevanja zakonske pravice gluhih do tolmača. A stvari se spreminjajo. Ne tako hitro kot bi si mogoče želeli, a vendarle napredek je očiten. In zahvala gre predvsem tolmačem za slovenski znakovni jezik, ki so na terenu s svojim delom in z vztrajnostjo prispevali k ozaveščanju uporabnikov in osveščanju javnosti, da enakost pred zakonom za gluhe osebe ne pomeni glasnega govorjenja s strani uradne osebe, ne pomeni pisnega komuniciranja, ne pomeni odgledovanja, kar si nekateri razlagajo kot zadostno. Enakost pred zakonom za gluhe osebe, uporabnike slovenskega znakovnega jezika, pomeni tolmač SZJ. Z veseljem lahko danes ugotovimo, da so redke institucije ali bolje rečeno redki posamezniki, ki še vedno ne razumejo ali nočejo razumeti, da je za gluhe osebe tolmač to, kar je za slepe braillova pisava, za gibalno ovirane invalidski voziček. A ta stereotip izginja. Tako beležimo številne organizacije, tako vladne kot nevladne, ki svoje dogodke želijo približati tudi gluhi populaciji z angažiranjem tolmača. Ne nazadnje vztrajnost gluhe skupnosti je obrodila sadove, saj jim je s pomočjo tolmača omogočeno neposredno spremljanje osrednjega TV dnevnika, omogočeno jim je neposredno spremljanje prenosa novinarskih konferenc Vlade RS. Premiki so opazni. A žal so še vedno nekatera področja, kjer teh premikov, kljub veliki angažiranosti vseh vpletenih, ni zaznati. Tako tudi po osmih letih ugotavljamo, da zelo pomemben segment v človekovem življenju – področje izobraževanja – ostaja za gluhe osebe nedostopen v luči zakona. Kljub temu, da vrsto let pristojne opozarjamo na kršitev zakona, je pravica do tolmača v procesu izobraževanja le črka na papirju. Odgovor na to vprašanje smo skušali poiskati tudi na letošnjem posvetu »Ovire in dileme pri uresničevanju Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika ali trajna diskriminacija gluhih oseb v Sloveniji«, katerega smo organizirali 7. decembra 2010, a žal odgovora ni. In to področje ostaja kot oreh, katerega bo potrebno v naslednjem letu streti. Namen posveta je bil dosežen, saj se je izkazalo, da so na posameznih področjih le birokratske ovire, katere bodo pristojni odpravili v zadovoljstvo tako uporabnikov, kot izvajalcev. Leto 2010 je

zaznamovalo tudi delovanje Klicnega centra za osebe z okvaro sluha, ki je kot eksperimentalni projekt zaupan, s strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, našemu zavodu. Glede na statistiko lahko ugotovimo, da klicni center uporablja 340 registriranih uporabnikov, da je bilo opravljenih več kot 5000 klicev na različne ustanove in da bistveno vpliva na kvaliteto življenja uporabnikov, saj jim omogoča bolj samostojno in neodvisno življenje, kar so tudi sami potrdili v anketi, ki smo jo izvedli. Želja uporabnikov je, da bi klicni center tudi v bodoče nadaljeval z delom v takšni obliki. Veseli nas, da že drugo leto zapored gostimo študente in študentke Pedagoške fakultete, katerim z veseljem predstavimo naše delo in tudi na ta način širimo vedenje o gluhoti in našem poklicu. Tudi naš poklic postaja počasi, a vztrajno zanimiv za širšo množico, čemu priča podatek, da se je v letošnjem šolskem letu vpisalo v pripravljalni program za pridobitev certifikata 10 oseb.

Kaj lahko rečem ob zaključku leta?

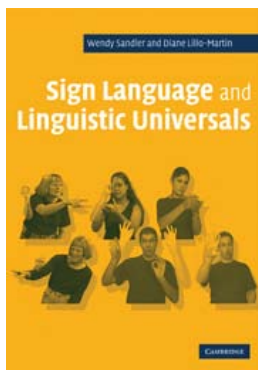
Bilo je plodno, polno delovnih izzivov, ki smo jih uspešno, a predvsem z veliko delovno vnetostjo, realizirali. Na nekaterih področjih bolj uspešno, na nekaterih ne tako kot bi si želeli. A vse to ne bi bilo možno brez sodelovanja posameznikov in posameznic, ki nam s svojim znanjem in vedenjem ter nesebično pripravljenostjo pomagajo pri uresničevanju zadanih nalog in ciljev. In ob tej priložnosti se jim iskreno zahvaljujem. In ob koncu iskrena hvala vsem, ki nas podpirate v naših prizadevanjih in se vedno radi odzovete našemu vabilu k sodelovanju.

VSEM BRALKAM IN BRALCEM ŽELIM VESELE PRAZNIKE IN ČUDOVITO LETO 2011

Znakovni jezik tudi kot pobuda in izziv za jezikoslovna razmišljanja o jezikovnih zmožnostih

Andreja Žele

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša v Ljubljani

Wendy Sandler, Diane Lillo-Martin: *Sign Language and Linguistic Universals*. New York: Cambridge University Press, 2006. 547 str.

To je pionirska monografija o znakovnem jeziku, narejena na podlagi več kot dvajsetletnih raziskav na tem področju, dveh avtoric Wendy Sandler (Univerza Haifa, Izrael) in Diane Lillo-Martin (Univerza Connecticut, ZDA) in do sedaj najboljše izvirno jezikoslovno delo na področju znakovnega jezika.

V osnovi je ugotovljeno in tudi sistemsko dokazano, da gre pri ubesedenem in znakovnem jeziku za dva naravna jezikovna sistema (»two natural language systems«), ki sta se izoblikovala na osnovi različnih predispozicij nosilcev oz. prenosnikov (slišči nasproti neslišči /gluhi in naglušni/ ljudje). V smislu dveh vzporednih jezikovnih sistemov je znakovni jezik vzporednica ubesedenemu/govorjenemu jeziku in se uresničuje v govorici kretenj in mimike (nasproti glasovni besedni govorici).

Raziskovanje znakovnega jezika potrjuje določene jezikovne in jezikoslovne univerzalije na fonološki, morfološki in skladenski ravni, obenem pa se odkrivajo skupne univerzalije znakovnega jezika nasploh, ne glede na siceršnje jezikovno oz. geografsko področje. Tako npr. v nasprotju z jezikovnimi sistemi sliščih pri znakovnem jeziku lahko govorimo o npr. ameriškem znakovnem jeziku (American Sign Language / ASL), ki je avtoricama tudi gradivno izhodišče za raziskave; zaradi nujnosti prikaza razlik v sistemih različnih (področnih) znakovnih jezikov pa sta si avtorici primerjalno-kontrastivno izbrali še izraelski znakovni jezik (Israeli Sign Language / ISL),

nizozemski znakovni jezik (Sign Language of the Netherlands /SLN) in brazilski znakovni jezik (Brazilian Sign Language / LSB).

Oba naravna jezikovna sistema – tako ubesedeni jezik kot znakovni jezik – sta produkt enakega razuma, zato je smotno v teh dveh tako rekoč organskih/izhodiščnih jezikih iskati skupne splošne lastnosti, ki bi olajšale dostopnost in sploh splošno vsakdanjo komunikacijsko sprejemljivost znakovnega jezika. Pri tem je bistveno, da je tista primarnejša oblika znakovnega jezika govorica kretenj (z obrazno mimiko) in da je pri ubesedenem jeziku govorjeni jezik primarnejši od /za/pisanege, kar posledično prinaša primerjavo med kretalno govorico (znakovnega jezika) in govorjenim jezikom (v okviru ubesedenega jezika).

Lahko trdim, da monografija izpolnjuje vsaj dva namena:

- 1) poiskati skupne jezikovne in jezikoslovne lastnosti znotraj znakovnega jezika nasploh (tj. ne glede na geografsko področje) in
- 2) narediti še »zunanjo« primerjavo z govorjenim jezikom, s tem da je sistemska nepredvidljivost pri kretalnem (nelinearnem) uresničevanju znakovnega jezika precej večja (po mnenju avtoric prav igrivo kalejdoskopska) kot je pri govorjenem jeziku.

Kompleksnost znakovnega jezika kot naravnega jezikovnega sistema odkriva semiologija, ki pomenskost znakov oz. kretenj obravnava s sociološkega, psihološkega, filozofskega in komunikativnega vidika.

Knjiga je namenjena zlasti jezikoslovcem oz. ljudem, ki so se že praktično in problemsko ukvarjali z znakovnim jezikom. Ima pet obširnih poglavij s petindvajsetimi podpoglavji, katerih kratki in jasni naslovi že razkrivajo, da je eden od namenov avtoric potrditi in utrditi sistemskost znakovnega jezika: I Uvodno poglavje / Introduction (v smislu, ali lahko govorimo o soobstoju dveh naravnih jezikov, 3–18), II Morfologija / Morphology (v podpoglavjih je obravnavana oblikoslovna, oblikotvorna in besedotvorna morfematika, 19–109), III Fonologija / Phonology (s podpoglavji o zapovrstnosti in hkratnosti fonoloških prvin v znakovnem jeziku, o ročnem oblikovanju sporočanega v okviru zmožnosti leksikalnega nabora v zna-

kovnem jeziku in o sporočilni vrednosti zlogov in prozodičnih prvin v okviru znakovnega jezika, 113–278), IV Skladnja / Syntax (z obravnavo stavčnih zgradb v znakovnem jeziku, členitve po aktualnosti in stavčne intonacije, zlasti z vidika vprašalnosti, 281–474), V Modalnost / Modality (s simultanostjo sporočanih znakov, 477–510), sledi še popis upoštevanega strokovnega izrazja (541–547, Index). Nujna sestavina knjige so seveda fotografije in skice – kretnje so v knjigi prikazane s fotografijami, potek kretenj pa s skicami.

Poudarki in ugotovitve v knjigi (pospremljeni s komentarjem)

Pri leksikalnem naboru znakovnega jezika v zapisani različici bi znake (izražene s kretnjo ali obrazno mimiko ali z obojim) lahko ubesedovali kot leme oz. osnovne oblike leksemov, vse upoštevanke leksemске in slovnične kategorije pa kot ubesedne pripise v oklepajih. Pri leksemskih kategorijah se besedno vrstno ločevanje posledično uresničuje že v besednem redu, medtem ko se slovnične kategorije (tj. determinativnost, čas, vid, nikalnost in modalnost) izražajo kot (pod)sestavine siceršnjih pomenskih kretenj.

Z vidika količine in taksonomije gre za odprto množico znakov oz. kretenj, tako v smislu kombiniranja kot dodajanja novih. Inherentne kategorije vsakega znaka oz. kretnje, ki nastopajo istočasno, so ročno oblikovanje (»hand configuration, handshape«), premikanje (»movement«) in mesto premikanja (»location«), in vsako odstopanje pri njihovem izvajanju oz. artikulaciji pomeni že manjši ali večji pomenski razloček – odstopanja pri izvedbi kretnje (glede na izhodiščno kretnjo) so torej vedno pomenska. Kanonična formula ročne kretnje oz. ročne kreacije kretnje je simbolno izražena kot **H**(and) **C**(onfiguration) > **L**(ocation – initial 'začetna') – **M**(ovement) – **L**(ocation – final 'končna') in ima različice glede na intenzivnost (LL – M – LL) ali trajanje (L – MM – L) ipd. Po ocenah avtoric ima ameriški znakovni jezik okoli sto petdeset bazičnih ročnih kretenj, ki razlikovalno izražajo pojavnost in predmetnost.

Pomensko oz. sporočilno odločilna je zamenjava ene izmed naštetih inherentnih kategorij v njihovem sinhronem nastopanju, npr. 'dotik' in 'bolan' se razlikujeta samo v mestu premika/dotika, tako gre v prvem primeru za dotik sredinca desne roke na hrbtno stran leve roke, v drugem primeru pa za dotik sredinca desne roke čela ipd. Ročna kretnja npr. razlikuje med *sobo*, *pisarno* in *škaflo*, med *kroglo* in *žogo* ipd. (105).

T. i. enostavni glagoli tipa *dati* (*give*), *položiti* (*put*) vključujejo znakovno/kretenjsko sestavino 'smerno premikanje/gibanje', naklonski glagoli tipa *želeto* (*want*) izražajo naklon zgolj s položajem telesa oz. s spremembo položaja telesa (31–33). Glagol *vprašati* (*ask*) razen s kretnjo lahko izražamo tudi s stremenjem oči ali z nagibom glave (42–43). Pri *gledati* (*look at*, 48) je v oklepajih pripis, ki ubeseduje določeno podsestavino siceršnje kretnje, oblikovane z roko [podaljšati, trajanje, nesprejeto, navadno, nepretrgoma]; pri ravno tako pogosto rabljenem pridevniku *bolan* (*sick*), zlasti kot delu povedka, je tudi pripis, ki ubeseduje gibalno podsestavino siceršnjega znaka oz. kretnje z obliko roke [vnaprej, dovezetnost, nadaljevanje, neprestano, pogosto, intenzivno, verjetno, dokončno], pri *povedati* (*tell*, 49) je podsestavina siceršnje kretnje [realizacija, nerealizirano izzivanje/spodbujanje]. Neke vrste podkretnja drugih dveh najbližjih kretenj v poročilu kot *On je podjetnik*, *On je dober* je pomožni glagol *biti*, ki je v kretalni govornici dejansko prikazan ko vez.

Glede na položaj prstov na roki in glede na obliko ročnega znaka oz. kretnje lahko govorimo tudi o izhodiščni nevtralni kretnji in v nadaljevanju o izpeljavnih kretanjih (164). Ena osnovnih sestavin kretalne govornice, kot uresničitve znakovnega jezika, je sestavina 'premikanja/gibanja' s podoblikami kot 'sploščiti, zravnati, pritiskati/stiskati, tretji, obračati, vrteti, obkrožiti, nihati' (197). Osnove sestavine znaka/kretnje t. i. prozodične morfologije v znakovnem jeziku so še oblika roke, položaj roke (sprednja/hrbna stran), dolžina in intenzivnost (54); našete sestavine se kombinirajo še v nove sestavine in podsestavine, ki v kretalni govornici izražajo izhodišče, cilj, zaporedje, sledje, spremembo, ritem ipd.; torej pri ročni kretnji so izrazito poudarjene sestavine 'oblika, pot, premikanje' (249).

Množica karakterističnih vzorcev, tipičnih za ročne kretnje, je omejena na omejeno množico pojavov tipa 'tanko + okroglo', 'ozko + naravnost', 'široko + naravnost', 'ploščato + okroglo', 'globoko + okroglo', in na množico konkretnih entitet 'človek', 'žival', 'vozilo', 'letalo', 'drevo' (78); obstaja še tipologija ročnih kretenj, ki izražajo entitetne lastnosti, smerne lastnosti, prostorske lastnosti, lastnosti poti, lastnosti premikanja/gibanja, lastnosti načina (81).

Trajno težišče pa je na čimbolj jasni realizaciji, zato govorimo o prozodični besedi, prozodični frazi in intonančni frazi (119).

Precej visoka stopnja nelinearne simultanosti je logična osnova za kompleksnejše znake oz. kretnje, tako da so pogostejše kot enostavni znaki za enostavne kretnje.

Tako kot v besednem jeziku je tudi v znakovnem jeziku lahko znak oz. kretnja logična pomenotvorna sinteza dveh osnovnejših znakov oz. kretenj (ki se v besednem jeziku izrazi v novi tvorjenki), npr. *spati* (*sleep*) + *sončni vzhod* (*sunrise*) = *zaspati/prespati* (*oversleep*), *misliti* (*think*) + *poročiti se* (*marry*) = *verjeti* (*believe*), *misliti* (*think*) + *dotakniti se* (*touch*) = *ne dati miru* (*obsess*), pri čemer se kretnji ne nizata linearno, ampak se sinhrono sintetizirata v novo sestavljeno »tvorjeno« kretnjo (10–11, 137). Dopolnila kot modifikatorji glagolov se lahko izrazijo kot (pod)sestavina kretnje, ki v osnovi prvenstveno izraža glagol, npr. pri glagolih *obesiti* [*dolg/kratek predmet*], *vleči* [*dolg predmet* / *šop stvari*] (84).

Ročne kretnje izražajo tudi obrazila besedotvornih pomenov – obstaja kretnja za npr. vršilca/nosilca dejanja *štud-ent* (*learner*, 66) ipd.

Pri besedotvorni morfologiji je tudi znakovno/kretenjsko tvorno zlasti razmerje glagol – samostalnik. Tako je oblika kretnje enaka, intenzivnost premikanja pa večja pri npr. *pomesti* (*sweep*) in manjša pri *metla* (*broom*), večja pri *likati* (*iron*) kot pri *likalnik* (*iron*), 54. S kretnjo se jasno izrazi glagol, motiviran iz samostalnika, npr. *wood-chop* (*odsekati*), *feet-walk* (*pešačiti*) ipd. Poleg tega pomenskost določenih znakov/kretenj zahteva tvornost obeh rok, npr. *hrapav* (*rough*) – *krut* (*characteristicall cruel*, 57), *miren/tih* (*quiet*) – *molčec* (*taciturn*, 187).

Prevzeti denotati se v znakovnem jeziku še najbolj avtentično izrazijo s prstnim črkovanjem in z ustno mimiko – tovrstna prilagoditev je podobna glasovnim in artikulacijskim prilagoditvam v govornem jeziku (95).

Tako kot vsebina znakov/kretenj za določene entitete je pomembna tudi vsebina razmerij med entitetami. Npr. osnovno stavkotvorno razmerje, t. i. prisojevalno razmerje med osebkom in povedkom, s tvori že lokacija oz. mesto tvorca kretanega poročila (»the subject location«, 30) – v znakov-

nem jeziku oz. kretalni govorici je torej več kot očitna in zelo neposredna povezanost poročanega dogodka s prostorom in časom. Z vidika mesta tvorca kretanega poročila so zelo jasno izražene spremembe smeri premikanja in spremembe mest/ lokacij vseh vključenih udeležencev v primerih kot *Jaz sprašujem njo* <> *Ona sprašuje mene* <> *Ona sprašuje njega* (27), v primeru *Dva me sprašujeta* (30), pa je v izražanje razmerja vključeno tudi število (nakazano s prsti) v smislu *Oni [dva] spraševati jaz*, smer premikanja oz. gibanja pa je hkrati tudi smer členitve po aktualnosti.

Pri skladnji znakovnega jezika lahko govorimo o prostorski skladnji »spatial syntax« (480), kar je neposredno povezano s kretajo, ki je primarna enota znakovnega jezika. Ravno s simultanstvo kretanj (v prostoru in času) predstavlja znakovni jezik oz. kretalna govorica neke vrste izpopolnitev ubesedene govornice oz. govornega jezika, zlasti v smislu spremljajočih mentalnih in družbenih razmer.

Nelinearnost in neke vrste hierarhična sinhronost je v govorici kretanj in obrazne mimike povsem naravna, zadrega se pojavi pri zapisu, ki mora ohraniti čimbolj pristno zabeležiti skretani dogodek – ta medbesedna in medstavčna ipd. hierarhija se lahko nakaže npr. z uporabo oklepajev; pri zapisu bi se mogoče okrogli oklepaji lahko uporabili za neobvezno izražene

znake/kretnje, oglati pa za spremno ubesedenje kategorij, pri katerem se poleg ročnih kretanj pogosto uporablja tudi obrazna mimika, zlasti za izražanje dodane modalnosti npr. *Njen mož kuha kosilo z veseljem – Njen mož kuhati [trajanje] kosilo [veselje]* (61).

Pri znakovnem jeziku je še najbolj korektno govoriti o diskurzni skladnji (»discourse-oriented language«, 319) ali tudi o prostorski skladnji (»spatial syntax«, 480), ki samoumevno že vključuje tudi členitev po aktualnosti. Del aktualnostne členitve pa je tudi intonacijska prekinitvev (»intonation break«, 289), ki lahko vnaša zaznamovanost oz. ekspresivnost sporočanega, npr. *Mož opaziti otrok – Otrok, mož opaziti – Opaziti otrok, mož; zglede potrjujejo diskurzni besedni red in pričakovano izrazito diskurzno usmerjeni jezik.*

Za sklep. Predstavljeno potrjuje, da je znakovni jezik povsem samozadosten jezikovni naravni sistem. Da pa bi se naravno in enakopravno razvijal, ga je v vsaki družbi treba najprej prepoznati in priznati, in v nadaljevanju seveda ustrezno in dovolj izčrpno opisati, hkrati pa vsestransko družbeno razvijati. Pri vsem naštetem nam bi lahko bile tovrstne monografije pri opisovanju in razvijanju slovenskega znakovnega jezika zelo dragoceni teoretični pripomočki vsaj še naslednjih deset let.

Poročilo o delu zavoda združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik od 1.1.2010 do 30.6.2010

Jasmina Bauman

Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik opravlja na podlagi Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika naslednja javna pooblastila:

- vodi listo tolmačev za znakovni jezik,
- predlaga tarifo za plačilo stroškov tolmača,
- zagotavlja pokrivanje potreb po tolmačih na ozemlju celotne države,
- sodeluje v Svetu Vlade RS za slovenski znakovni jezik,
- vodi evidenco storitev,
- sprejme pravilnik o disciplinski odgovornosti in rešuje ugovore zoper kvaliteto tolmačenja.

Za izvajanje javnih pooblastil ima Združenje sklenjeno pogodbo o financiranju Združenja z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve.

UVELJAVLJANJE ZAKONA O UPORABI SLOVENSKEGA ZNAKOVNEGA JEZIKA

Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika je v veljavi od novembra 2002. Dejansko se je zakon pričel izvajati v praksi s sprejemom Tarife za tolmače slovenskega znakovnega jezika

ka marca 2004. V vsem tem dvehletnem obdobju so tolmači vestno opravljali svoje delo, za katerega pa so plačilo prejeli z dvehletnim zamikom. Od izstavitve prvih računov do danes zaznavamo, da posamezne institucije še vedno niso seznanjene z določili Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika. Na tem mestu je potrebno omeniti zadovoljivo situacijo na področju zdravstva, saj od sklenitve splošnega dogovora v letu 2006, ni zaznati težav na tem področju. Pravica do tolmača gluhih študentov je še vedno nedorečena in vse preveč odvisna od tolmačenja predpisov vladajoče strukture. Tako so v prejšnjem obdobju pristojni tolmačili zakon tako, da je potrebno stroške tolmačenja zagotoviti v okviru Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov (kar ni bilo upoštevano), sedanja vladajoča struktura to mnenje spremeni in tolmači zakon tako, da morajo posamezne fakultete ob pripravi letnih finančnih planov predvideti ta strošek ter ga posredovati pristojnemu ministrstvu, kar pa po njihovi evidenci še nobena fakulteta ni storila. O tem smo posredovali poziv gluhih študentom preko tolmačev, da naj v referate fakultet naslovijo vlogo za dodelitev tolmača, a žal nimamo povratnih

informacij, v kolikšni meri so gluhi študentje sledili našemu pozivu. Organizirali smo zelo odmevno okroglo mizo z naslovom »Prikrita diskriminacija gluhih študentk in študentov na slovenskih univerzah« z udeležbo predstavnic MVZT in MDDSZ ter posameznih fakultet, a problem še vedno ostaja.

O različni pravni praksi pri uresničevanju Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika smo že od leta 2006 opozarjali tako ministrstvo za pravosodje, kakor tudi sodni svet. Končno smo maja letos prejeli mnenje Vrhovnega sodišča RS, katerega smo posredovali vsem tolmačem, kakor tudi ZDGNS in društvom gluhih in naglušnih, z namenom, da o tem seznanijo svoje članstvo. Iz mnenja Vrhovnega sodišča RS je razbrati, da imajo gluhe osebe pravico do tolmača v vseh postopkih, ki tečejo pred sodiščem, upoštevaje načelo nediskriminacije. Ker smo v našem pisanju opozorili tudi na različno odmero nagrade tolmačem, je Vrhovno sodišče RS v svojem mnenju zapisalo, da so tudi ad hoc tolmači upravičeni do odmere nagrade v skladu s Pravilnikom o sodnih tolmačih ter da sodišča na Tarifo za tolmače slovenskega znakovnega jezika niso vezana. Ne glede na takšno mnenje vrhovnega sodišča pa se žal še vedno pojavljajo primeri, kjer sodišča ad hoc tolmačem odmerijo nagrado na podlagi Tarife za tolmače slovenskega znakovnega jezika. Glede na, po našem mnenju napačnega razumevanja mnenja vrhovnega sodišča, bomo le to ponovno zaprosili za nedvoumno mnenje glede odmere nagrade za ad hoc tolmače. Kljub ponovnemu zaprosilu glede odmere nagrade za ad hoc tolmače, pojasnila s strani Vrhovnega sodišča nismo prejeli.

LISTA TOLMAČEV

Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik vodi listo tolmačev, ki je javno dostopna. Iz tega razloga smo v letu 2005 pripravili lastno spletno stran, na kateri so objavljeni osnovni podatki o združenju, lista tolmačev, napotki gluhim osebam, kako do pravice do tolmača ter javnim institucijam o zagotavljanju tolmačev v različnih postopkih ter druge aktivnosti združenja. Ker so v večini primerov gluhe osebe sami naročniki tolmača (to delo so po njihovem pripovedovanju nekatera društva gluhih in naglušnih opustila iz nam neznanega razloga), je na spletni strani odprta možnost naročanja tolmača preko za to predpisanega obrazca, kar omogoča večjo dostopnost tolmačev. Odziv s strani uporabnikov je dober, saj se število gluhih oseb, ki uporabljajo to storitev povečuje. Celotna lista tolmačev je objavljena tudi na TTX strani št. 723, namenjeno predvsem gluhim osebam, ki ne razpolagajo z računalnikom.

Ker pa je za zagotavljanja pokrivanja potreb po tolmačih na ozemlju celotne države potrebno izpolniti določene predpogoje, v nadaljevanju posredujemo poročilo o dinamiki usposabljanja bodočih tolmačev.

IZVAJANJE TEČAJEV SLOVENSKEGA ZNAKOVNEGA JEZIKA

Predpogoj za vključitev v pripravljani program za pridobitev certifikata je znanje znakovnega jezika. Zato tudi izvajamo začetne in nadaljevalne tečaje znakovnega jezika. V prvi polovici leta smo izvedli začetni in nadaljevalni tečaj, katere vodi gluha oseba. Obah tečajev se je udeležilo 14 oseb.

DINAMIKA PRIDOBIVANJA CERTIFIKATA

Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik je vpisan v register izvajalcev postopkov za preverjanje znanj in spretnosti, ki ga vodi ministrstvo, pristojno za invalidsko varstvo. V polletju 2010 smo imeli razpisana dva roka za preverjanje znanja in spretnosti za pridobitev certifikata, ki so objavljeni na spletni strani www.ric.si, in sicer 16. 03. 2010 in 25. 05. 2010. V prvem roku so se prijavili 3 kandidati, od katerih je ena kandidatka bila uspešna. V drugem roku sta se prijavili 2 kandidatki, od katerih je ena kandidatka pridobila certifikat. V register tolmačev, ki ga vodi MDDSZ, je do 30.06.2010 vpisano 41 tolmačev.

Regija	
Ljubljana z okolico	20
Posavje, Celjsko, Velenjsko in Koroško območje	5
Severna Primorska in Koper	4
Dolenjska	3
Gorenjska	4
Štajerska	4
Prekmurje	1
Skupaj	41

Tolmači/tolmačice SZJ s certifikatom po regijah.

PRIPRAVLJALNI PROGRAM USPOSABLJANJA ZA PRIDOBITEV CERTIFIKATA

Združenje je edino v Sloveniji, ki izvaja pripravljani program za pridobitev certifikata. Program traja 9 mesecev ob vikendih. Program je samoplačniški. V šolskem letu 2009/2010 programa nismo izvajali zaradi premajhnega števila prijavljenih.

STROKOVNA IN ADMINISTRATIVNA OPRAVILA SVETA ZA SLOVENSKE ZNAKOVNI JEZIK

Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik opravlja strokovna in administrativna dela za svet za slovenski znakovni jezik. Naloge Sveta za slovenski znakovni jezik so opredeljene v 24. členu Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika.

V prvi polovici leta 2010 je imel svet za SZJ eno redno sejo, na kateri se je seznanil oziroma sklepal o naslednji problematiki:

- sprejel je poročilo o uresničevanju Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika za obdobje od 01.01. do 31.12.2010;
- sprejel je poročilo o delu Sveta za slovenski znakovni jezik v letu 2009;
- se seznanil s problematiko tolmačenja na sodiščih,
- ocenil delo združenja kot zelo uspešno.

EVIDENCA GLUHIH OSEB, KI JIM JE BILA IZDANA ODLOČBA PO ZAKONU

Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika nalaga centrom za socialno delo vodenje evidence gluhih oseb, katerim so bile izdane odločbe po zakonu. Ker centri za socialno delo vodijo tovrstne evidence le za svojo uporabo, je Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik vzpostavilo centralno evidenco vseh izdanih odločb za območje celotne države, saj ocenjujemo, da je skupno število upravičencev eden izmed pomembnejših podatkov. Z novim letom smo se dogovorili z MDDSZ o posredovanju ažuriranih podatkov glede izdanih odločb. Iz naše evidence je razvidno, da je do 30.06.2010 prejelo odločbo o pravici gluhih oseb do uporabe znakovnega jezika skupno 876 upravičencev, ki so po posameznih območjih raz-

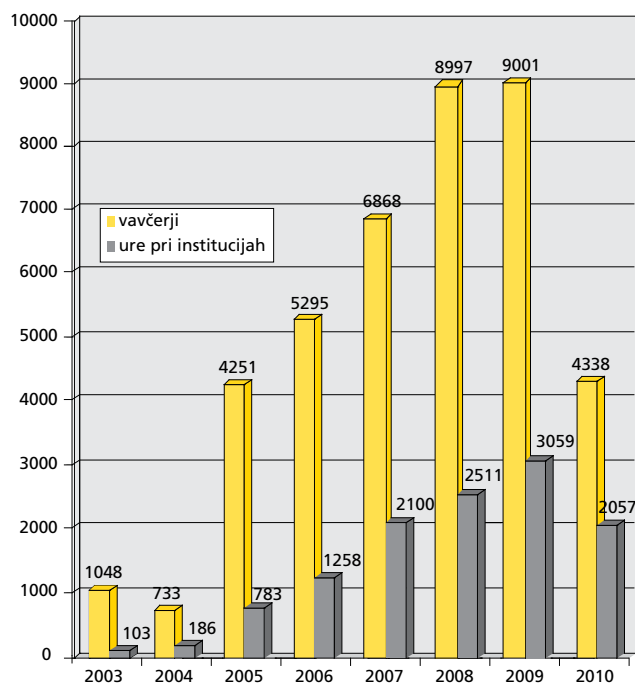
deljeni kot sledi iz tabele:

Regija	Število gluhih oseb
Ljubljana z okolico	304
Posavje, Celjsko, Velenjsko in Koroško območje	146
Severna Primorska in Koper	117
Dolenjska	40
Gorenjska	106
Štajerska	132
Prekmurje	31
Skupaj	876

Status dijaka ali študenta ima 63 oseb.

EVIDENCA OPRAVLJENIH UR TOLMAČENJA

Iz evidence storitev je razvidno, da se potreba po tolmačih med gluhih upravičenci povečuje. Tako je bilo do 30.06.2010 opravljenih 4.338 ur, plačanih z vavčerjem, stroške katerih krije MDD-SZ in 2.057 ur, katerih plačniki so različne institucije, skupaj 6.395 ur, kar predstavlja 53% celotnega tolmačenja v letu 2009.

Primerjava z letom 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 in prva polovica leta 2010

UGOVOR V ZVEZI S KAKOVOSTJO IZVAJANJA STORITVE TOLMAČENJA

Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika kot javno pooblastilo določa tudi reševanje ugovorov v zvezi s kakovostjo tolmačenja. Dne 23.05.2007 smo prejeli soglasje ministrice, pristojne za invalidsko varstvo na pravilnik o disciplinski odgovornosti tolmača. V pravilniku je določeno, da pravilnik stopi v veljavo 15 dan po objavi na spletni strani združenja. V prvi polovici leta 2010 je disciplinska komisija razpisala dve obravnavi zaradi kršitve in izrekla opomin.

RAZVOJ SLOVENSKEGA ZNAKOVNEGA JEZIKA

Med naloge Združenja, ki niso določene kot javno pooblastilo, je tudi razvoj znakovnega jezika, za kar pa združenje ne prejema sredstev. Združenje je za leto 2007 pripravilo posebni

socialni program s to vsebino ter ga posredovalo ZDGNS z namenom, da ta program posreduje FIHO za pridobitev sredstev FIHA. Marca 2007 smo bili s strani ZDGNS povabljeni na sestanek o razvoju znakovnega jezika, na katerem so nas seznanili, da bo ta program izvajala ZDGNS, ki je v ta namen tudi dobila odobrena sredstva FIHO ter da našega programa sploh niso posredovali financirju.

Delovanje Združenja na področju razvoja slovenskega znakovnega jezika je usmerjeno v sistemsko rešitev področja, saj ocenjujemo, da bo napredek dosežen le, če bo skrb za razvoj slovenskega znakovnega jezika postala državna skrb. S tem namenom smo pripravili dopolnila k predlogu Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko, ki jo je pripravljalo Ministrstvo za kulturo. Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko je bila sprejeta v Državnem zboru RS konec junija 2007 in objavljena v uradnem listu. Ob pregledu resolucije smo z veseljem ugotovili, da so bila vsa naša dopolnila sprejeta ter da je slovenski znakovni jezik priznan kot del jezikovne politike. Dokument predstavlja dobro osnovo za nadaljnje pogovore s pristojnimi organi.

Nadalje smo aktivno sodelovali pri pripravi Akcijskega programa za invalide 2007 – 2013, ki med ukrepe navaja dosledno uporabo slovenskega znakovnega jezika pri dnevnoinformativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddajah, vzpostavitev relejnih centrov, ki skrbijo za posredovanje informacij med gluhih in drugimi osebami, spodbujanje učenja znakovnega jezika kot drugega jezika ter spodbujanje dvojezičnega izobraževanja gluhih. Med nosilci izvajanja posameznih ukrepov je navedeno tudi združenje.

O pomenu standardizacije slovenskega znakovnega jezika je tekla beseda na zadnjem posvetu, na to temo pa smo tudi objavili članek v glasilu Slovenskega inštituta ta standardizacijo. Po naročilu Ministrstva za kulturo smo izdali brošuro Stanje slovenskega znakovnega jezika, v kateri smo orisali sedanjí položaj slovenskega znakovnega jezika pri nas ter nakazali nekatere možne rešitve.

OSTALE AKTIVNOSTI

- pripravili smo gradivo za sejo sveta zavoda in sejo sveta za slovenski znakovni jezik;
- delovanje klicnega centra za osebe z okvaro sluha smo predstavili skupini študentk in študentov s Pedagoške fakultete;
- udeležili smo se seminarja v Fiesi v organizaciji ZDGNS,
- v smislu osveščanja javnosti smo izdali tri številke internege glasila Ko govorijo roke, ki so objavljene na naši spletni strani,
- izvedli in zaključili smo začetni in nadaljevalni tečaj znakovnega jezika, katerih se je skupno udeležilo 14 oseb,
- izvedli smo dva postopka certificiranja, prijavljeni so bili 3 kandidati, od katerih sta 2 osebi bili uspešni;
- za potrebe disciplinske komisije smo pripravili celotno gradivo;
- na našo pobudo je potekal sestanek članov sveta zavoda z ZDGNS zaradi financiranja zavoda in ostalih odstopanj ustanovitelja od akta ustanovitve.

Ocenjujemo, da je bilo delo združenja v prvem polletju 2010 uspešno, saj je čutiti večjo osveščenost slišče javnosti pri zagotavljanju pravice gluhih oseb do tolmača, ki se kažejo v pozitivnih odzivih, vsekakor pa je veliko zadovoljstvo uporabnikov z delovanjem klicnega centra, ki jim omogoča bolj kvalitetno in samostojnejše življenje. Kljub aktivnosti pa ostajajo nekatera vprašanja, pomembna za izvajanje zakona, odprta in katera bomo poskušali dogovorno reševati s pristojnimi.

Klicni center za osebe z okvaro sluha v letu 2010

Jasmina Bauman

Zavodu Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik je bila s strani MDDSZ v letu 2009 zaupana nova, dodatna naloga, in sicer izvajanje eksperimentalnega projekta Klicni center za osebe z okvaro sluha. Namen klicnega centra je omogočiti osebam z okvaro sluha pridobivanje informacij v njim prilagojeni tehniki s področja državnih organov, organov lokalne samouprave, izvajalcev javnih pooblastil in izvajalcev javnih služb, storitev javnega značaja in storitev Halo-uprave. Klicni center bo deloval 24 ur na dan vse dni v letu. Storitve bodo izvajali tolmači slovenskega znakovnega jezika. V ta namen smo izdelali celotno tehnično rešitev, funkcionalno specifikacijo za izdelavo in vzdrževanje spletnega mesta. Klicni center je pričel z delom 21. septembra 2009.

Kot osnovni namen klicnega centra je zapisano pridobivanje informacij za potrebe uporabnikov s področja t.im. javnih institucij. Vendar pa je namen presežen, saj se uporabniki obračajo na klicni center tudi v primeru iskanja zaposlitve, tolmačenja prejetih sklepov, odločb iz različnih institucij, saj zapisane besede ne razumejo, kakor tudi ne njihovega pomena, pomagamo jim pri sestavi krajših dopisov, zaradi očitne finančne stiske nemalokrat urejamo obročno odplačevanje dolgov in se z upniki dogovarjamo za odlog plačila v izogib izvršbam, rešujemo različne reklamacije, na njim prilagojen način jim posredujemo informacije o pravicah iz dela, uveljavljanju pravic za čas brezposelnosti, uveljavljanju pravic s področja pokojninsko-invalidske zakonodaje, uveljavljanju denarnih prejemkov preko centrov za socialno delo, urejanje pomoči preko Karitasa ipd.

EVIDENCA DOGODKOV za obdobje od 1. 1. 2010 do 30.6. 2010

1. Število vseh zahtevkov skupaj : 2.706
 1. a. Število zahtevkov skupaj v obdobju: 1.750
 1. b. Število zahtevkov v obdobju po kanalih sprejema

Kanal sprejema	Število zahtevkov
SMS	948
Video klic Internet	475
Spletni pogovor	168
E-pošta	130
Video klic UMTS	29
Telefaks	0

1.c. Število zahtevkov v obdobju po temah

Področje	Število zahtevkov
Javna uprava	455
Zdravstvo	434
Drugo	368
Socialno varstvo	94
Zaposlovanje	82
Šolstvo	80
Kultura	67
Šport	67
MDDSZ	27
ZPIZ	16
Ni izbrano	14
Sodstvo	13
Društva gluhih in naglušnih	13
Policija	13
ZDGNS	6
Visoko šolstvo	1

1.d. Število zahtevkov v obdobju po kanalih sprejema in povprečnem času reševanja

Kanal sprejema	Povprečje
E-pošta	1:11:39
Telefaks	ni klicev v obdobju
Video klic Internet	0:23:21
SMS	0:31:15
Spletni pogovor	0:17:08
Video klic UMTS	0:25:28
Skupaj	0:30:40

2. Število registriranih uporabnikov na dan 30. junij 2010: 326.

Združeni gremo naprej močnejši (1. del)

Skupščina in konferenca EFSLI, Glasgow, 10. – 12. 09. 2010

Darja Fišer

Vsako leto poteka redna letna skupščina v eni izmed držav, ki je članica EFSLI (Evropskega foruma tolmačev znakovnega jezika). Letošnji gostitelji so bili v združenju tolmačev na Škotskem, v Glasgowu. Tema letošnje konference je bila »Synergy – moving forward together«. Slovensko bi tej temi rekli »Združeni gremo naprej močnejši«.

V petek, 10. 09. 2010 je potekala redna letna skupščina. Kot na vsaki skupščini, smo tudi letos potrdili poročilo o delu EFSLI, pregledali finančno poslovanje ter zastavili delo za naprej.

Nekaj pomembnih poudarkov s skupščine:

- Sprejeto je bilo poročilo o delu EFSLI v letu 2009, kjer je razvidno, da je bilo opravljeno veliko dela. Vsi dokumenti so na spletni strani EFSLI (www.efsl.org).
- Sprejeta je bila sprememba statuta v dveh delih. Prva sprememba je bila sprememba naslova EFSLI v Bruslju, ker mora biti naslov tam, kjer je združenje registrirano. Druga sprememba pa se nanaša na spremljanje finančnega poslovanja, kjer je potrebno zaradi več na razpisih pridobljenih sredstev, imeti svoje računovodstvo.
- Sprememba letošnjih nacionalnih predstavitev situacij na temo »Sinergija - skupaj gremo naprej močnejši« je bila v tem, da smo udeleženci že pred dogodkom v Glasgowu izpolnili vprašalnik na letošnjo temo. V glavnem odboru so naredili povzetek vseh prejetih odgovorov ter v diskusiji pozvali posamezne države, da smo obrazložili, kakšna je situacija sodelovanja med organizacijami gluhih in organizacijami tolmačev.

Pomemben zaključek, ki ga lahko potegnem iz diskusije glede na nacionalna poročila ostalih držav je ta, da imamo v Sloveniji zelo dobro urejeno situacijo na področju pravic, ki jih imajo gluhi do uporabe slovenskega znakovnega jezika. Po sprejetem zakonu imajo naši gluhi ljudje v Evropi skoraj največ pravic, ki jim jih daje država in Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika. To sem s ponosom predstavila tudi na skupščini in udeleženci so bili navdušeni nad sodelovanjem z državo. Žal pa sem morala predstaviti tudi drugo plat, kjer pa smo nekaj posebnega v Evropi, in sicer sodelovanje med organizacijama gluhih in tolmačev v Sloveniji, ki ni najboljša. Preprosto ne najdemo skupnega jezika in včasih je situacija skoraj na meji s tekmovalnostjo. Menim, da je zadnji čas, da se začne obračati sodelovanje na boljše, predvsem v korist gluhih.

EFSLI board / upravni odbor EFSLI na skupščini, 10. 09. 2010 v Glasgowu, Škotska

V soboto, 11. 09. 2010 pa se je začela konferenca na letošnjo temo, ki se je zaključila v nedeljo, 12. 09. 2010. Organizatorji so pripravili bogat program z mnogimi predavanji in delavnici, kjer je bilo podanega veliko znanja in izkušenj ter dobre prakse.

V uvodu je predsednica škotskega združenja postavila rdečo nit konference in teme letošnjega leta. Ker smo bili na Škotskem, ki je znana po tartanu in kiltih, je povezala, da posamezna nitka ne naredi blaga, šele mnogo nitk naredi blago, iz katerega nastane kilt. Pozvala nas je, da vzemimo nitke in stikimo svoje blago, ki bo unikatno, samo naše. Morda o tem, da vsak, ki bo bral ta prispevek začne tkati svoj kilt.

Hillary THIRD, predstavnik škotske vlade, nas je pristrčno pozdravila v Glasgowu, na Škotskem. Predstavila je tesno sodelovanje vlade s škotskim združenjem tolmačev. Škotska vlada izvaja projekt »Gradimo mostove«, ki ima tudi simbolni pomen, gre za povezavo ljudi s posameznega področja in daje temelje vsem prevajalcem, tolmačem, da lahko napredujejo na višjo raven. Trenutno vlada ugotavlja, kako je pomemben znakovni jezik, koliko pomenijo tolmači za gluhe. V vse cilje,

Glavni dudist Luke na konferenci »Sinergija – skupaj gremo močnejši naprej«, 11. – 12. 09. 2010 v Glasgouu na Škotskem

ki si jih postavljajo, vključujejo tudi gluhe. Uspeh dela vlade se bo pokazal tudi v tem, kako se bodo gluhi znašli v sistemu, saj se zavedajo, da so bili gluhi dolgo let marginalizirani, zato povečanje števila tolmačev zagotavlja višji nivo storitve in spodbujajo učenje znakovnega jezika.

Osrednji predavatelj dneva je bil **dr. Adam KOSA, prvi gluhi član evropskega parlamenta, predsednik skupine za invalide**. Spregovoril je, **kako lahko tolmači prispevajo k politiki znakovnega jezika**.

Pri lobiranju je potrebno upoštevati vse vidike:

- Političnega (skupno strategijo morajo deliti in posvojiti vsi (uporabniki znakovnega jezika (gluhi in njegove organizacije), tolmači in javne institucije)
- Ekonomskega
- Finančnega in tehnološkega
- Managerskega
- Človekove delovne moči

POLITIČNI VIDIK

Dokumenti, ki na evropskem nivoju vključujejo znakovni jezik:

- Resolucija evropskega parlamenta znakovnega jezika za gluhe (1988)
- Resolucija evropskega parlamenta za znakovni jezik (1998)

Kaj je evropski parlament že uradno naredil:

- Dve resoluciji znakovnega jezika (1988, 1998)
- Resolucija v 1995 o človekovih pravicah invalidov
- Resolucija v 1997 o enakih možnostih za ljudi z ovirami

Na evropskega komisarja je bila decembra 2009 naslovljena prošnja s CILJEM, da bi EU imela enake, skupne standarde za profesionalno sodelovanje in službe, ki delajo na tem področju. OZADJE te prošnje je bila želja po multilingvizmu, ki je lahko tudi podaljšek znakovnih jezikov; Konvencija ZN to vključuje. VPRAŠANJE je bilo, kaj bo naredil komisar, da bo promoviral priznanje znakovnega jezika in njegovo ustrezno uporabo. ODGOVOR je bil, da je politika promocije jezikovne politike v pogodbi in se to nanaša tudi na znakovni jezik; če pa je potreba po uporabi znakovnega jezika nujna, mora biti to uzakonjeno. PROGRAM, ki ga podpira komisija, temelji na dolgoročnem programu 2007 – 2013, kjer bodo dali prioriteto temu, da se bo promovirala politika, tudi znakovnega jezika (direktiva 2000/78/EC). Ta direktiva bo aplicirana na interese

gluhih, ampak potrebno bo vložiti še veliko truda, da bo program realiziran. Nacionalne strategije in promocija mednarodnega jezika mora biti usklajena kot hitro bo mogoče.

Zakaj so težave pri razvoju in usklajevanju?

- ni ustreznih podatkov in primerjalnih delov informacij o nacionalnih praksah in strukturah,
- ni konsistence med izobraževalnimi nivoji in z nacionalnim znakovnim jezikom, ki se med sabo razlikujejo,
- ni osvojenega in formaliziranega mednarodnega znakovnega jezika niti izobraževanja za to.

Dober je primer Madžarske v njihovi zakonodaji, sprejet je nov zakon o pravici do komunikacije, ki vključuje tudi znakovni jezik, kar vključuje in kaže na tesno sodelovanje med institucijami, strankami, službami tolmačev in mediji. Vključeno je tudi samozagovorništvo in izobraževanje za znakovni jezik. Na Madžarskem je 10.000 gluhih in 12 centrov za tolmače, ki med seboj usklajeno delujejo.

EKONOMSKI VIDIK

- Storitve za gluhe niso samo vprašanje človekove pravice, ampak tudi rešitev socialne integracije gluhih.
- Politika in finančne institucije morajo imeti polnoaktivne člane v evropski družbi, ker se Evropa srečuje z demokratičnimi izzivi in starostjo kot tudi z rastjo socialne vključenosti neaktivnih državljanov.
- Rešitev je delno tehnološka – naložbe v informacijsko tehnologijo (IT) in nove modele vzgoje za tolmače znakovnega jezika.

Primer dobre prakse v Nemčiji, kjer je Deutsche Telecom vzpostavil nov model, ki temelji na relay centru preko interneta (tako ni prevoznih stroškov, ni čakalnega časa, ni dodatnih stroškov, ni dodatnih administrativnih obremenitev, ni dodatnih kontrolnih aktivnosti).

Priporočila:

1. Uporabljati IT tehnologijo – model t. i. oddaljenih služb za znakovni jezik.
2. Usposabljanje gluhih za uporabo teh storitev, več delov informacij bi moralo biti danih populaciji, kako pomembna je uporaba teh storitev za gluhe.

FINANČNI VIDIK

Storitve za gluhe so ključne na nacionalni in osebni ravni. Tudi nove in cenejše tehnologije se morajo upoštevati. Po podatkih je bilo na madžarskem porabljeno preveč sredstev za administracijo in kolateralne stroške v preteklih letih.

VIDIK MOČI ČLOVEKOVEGA DELA

- Višje izobraževanje gluhih lahko odseva socialne potrebe po izobraževanju tolmačev.
- Cilj je lahko tudi servis preko EU strukturnega sklada in osvojitve vseživljenjskega učenja.

Dobra praksa vlaganja v človekovo moč je sodelovanje z univerzami v raziskovanju in izobraževanju znakovnega jezika. Profesionalni rezultati so predvsem v povečanju števila učiteljev, vzgojiteljev, zdravstvenih delavcev, odvetnikov, ki poznajo in znajo znakovni jezik.

ZAKLJUČKI

- Potrebno je pridobiti podatke o potrebah gluhih in naglušnih.
- Poiskati in pripraviti je potrebno skupno strategijo za lobiranje.

Glasgow

- Veliko je potrebno aktivnosti za predstavitev znakovnega jezika javnosti.
- Organizirati je potrebno dialoge s profesionalci, tematske dogodke med uporabniki in tolmači.
- Truditi se je potrebno za napor organizacijskih in strokovnih programov.

Thierry HAESSENE je predstavil **JEZIKOVNO NEGOTOVOST MED TOLMAČI FRANCOSKO BELGIJSKEGA ZNAKOVNEGA JEZIKA** (Profils - Inštitut Libre Marie Haps, Bruselj, Belgija)

CLIJ raziskave, ki jo je predstavil Thierry Haessene, ki predhodno ni imela nobene statistike:

- Določiti prevalenco jezikovne negotovosti med tolmači francosko belgijskega znakovnega jezika (FBZJ).
- Določiti vzroke za jezikovno negotovost.

Predstavil je ozadje (Haesenne, Huvelle and Kerres (2008)) – do leta 1981 ni bilo nobenega tolmača na tem območju, bila je kompleksna situacija. FBZJ je bil »prepovedan« do leta 1983. Prva služba tolmačenja je bila formirana l. 1995 v Namuru. Leta 1992 je bil prvi 6 mesečni seminar usposabljanja, v letih od 2003 do 2007 pa je potekalo izobraževanje na nivoju v popoldanskih šolah v okviru inštituta. Od leta 2007 nimajo več uradnega izobraževanja. V letu 2003 se je na certificiranje prijavilo +/- 44 »tolmačev«, 7 jih je opravilo certifikat 2003. Danes imajo 41 uradnih tolmačev (25 jih polno dela). Tolmači ne delajo v dobrih pogojih in nimajo zaščitnega statusa.

STANDARDIZACIJA FBZJ

Standardizacija je bila različna po regijah in prav tako različno je bila razumljena. Od leta 1980 poskušajo standardizirati jezik. Osnovna ideja je bila JEZIK = NOMENKLATURA, kar pomeni 1 beseda mora imeti 1 znak. Gluhi so menili, da morajo različne znake poenotiti v enega in narediti leksikon, ampak to ni uspelo, ker je kretnje na takšen način nemogoče standardizirati. Tolmači so te poskuse resno vzeli in prišlo je do jezikovne negotovosti.

JEZIKOVNA NEGOTOVOST

Jezikovna negotovost bi lahko opredelili tako, ko govornik jasno pove misel po predpisanih normah, po drugi strani pa ve, da njegove osebne norme niso usklajene s temi normami. Takrat izraža jezikovno negotovost, ki se prenaša tudi na tolmača in njegovo tolmačenje.

Posledice jezikovne negotovosti:

- preveč popravljanja kretenj (»ko narobe povem, se popravljam z novo, drugo, primernejšo kretnjo«),
- ne cenijo se več (mutizem) (»nisem dovolj pomemben«, »nisem dober tolmač«, »samo v enem krogu se počutim dober«).

Malo raziskovalcev se osredotoča na to temo. Tema pa ni pomembna samo za eno državo, ampak za vse tolmače.

REZULTATI RAZISKAVE

- V preteklosti je bila norma »uradne« ali »standardizirane« kretnje (pomenila je kompulzivno uporabo za mnogo tolmačev, »šizologija« - tolmači gluhih staršev so drugače razumeli standardizacijo, drugače uporabljali kretnje).
- Sedaj je sprejeta različnost kretenj gluhih tolmačev (veliko tolmačev prihaja tudi iz vrst gluhih).
- Situacije tolmačenja so različne (nekateri tolmači nekatere situacije zavračajo, ker niso prepričani vase).
- Standardizirani znaki za terminologijo, ki jo je potrebno vedno znova nadgrajevati (tolmači se želijo naučiti »pravo« kretnjo, »novo« kretnjo).
- Poznati je potrebno več besed, različnih besed ali imeti seznam, da je tolmač bolj gotov in ima čim večji nabor kretenj za kvalitetno opravljeno delo.
- Sedanje usposabljanje ne zadostuje več za to, da se tolmač znebi jezikovne negotovosti. Res pa je, da bolj je tolmač izobražen, višje je na lestvici jezikovne negotovosti (kar je pozitivno), ker več, da mora vedeti še več.

Veliko uporabnih znanj je bilo v pričujočih predavanjih in prav gotovo jih je lahko veliko aplicirati v prakso tudi v Sloveniji. Načeto delo o standardizaciji slovenskega znakovnega jezika, ki jo je potrebno razumeti enoznačno, bi bilo potrebno nadaljevati, saj obstoječa praksa ne zadostuje več za vedno nove izzive, ki so vsakodnevno postavljeni pred tolmače.

Tipična glasgowska ulica.

To je bil samo del predavanj, ki so potekala v okviru konferenice v Glasgowu. Drugi del bo predstavljen v naslednji številki glasila.

Ovire in dileme pri uresničevanju zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika ali trajna diskriminacija gluhih oseb v Sloveniji

Posvet Zavoda Združenja tolmačev za slovenski znakovni jezik
Ljubljana, 07. 12. 2010

Povzela: Darja FIŠER

Namen Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika (ZU-SZJ) je vključevanje gluhih oseb v življenjsko in delovno okolje ter vse oblike družbenega življenja ob enakih pravicah in pogojih ter z enakimi možnostmi, kot jih imajo osebe brez okvare sluha.

Ali je namen zakona uresničen? Kje so ovire pri uresničevanju zakona in na katerih področjih? Kako je s pravico do tolmača in kritjem stroškov zanj za dijake in študente? Zakaj se še vedno dogaja, da je uveljavljanje zakonske pravice odvisno od dobre volje uradnikov, zdravnikov, policistov, sodnikov? S katerimi težavami se srečujejo tolmači / tolmačice slovenskega znakovnega jezika (SZJ) pri opravljanju svojega poklica, katerega namen je udeleževanje zakonske pravice gluhih oseb? Kakšna so stališča pristojnih ministrstev glede razvoja SZJ?

Na ta vprašanja smo iskali odgovore na posvetu »Ovire in dileme pri uresničevanju Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika ali trajna diskriminacija gluhih oseb v Sloveniji«, ki je potekal v torek, 07. 12. 2010 v dvorani Inštituta RS za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani.

Posvet je z uvodnim, pozdravnim govorom odprla **Dragica BAC, v. d. generalne direktorice Direktorata za invalide na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve**. Zahvalila se je Združenju za tradicionalno organizacijo tega posveta in vsem, ki vlagamo energijo in znanje, da skupaj dosegamo cilje, ministrstvo bo vedno na voljo za predloge, mnenja in v največji meri jih bodo skušali realizirati. Zavedajo se, da je gluhoti najtežja invalidnost, prav tako se jim zdi pomembno, da je znakovni jezik priznan kot uradni jezik.

Frida PLANINC, predsednica Zveze gluhih in naglušnih Slovenije je izrazila veselje, da je na posvetu veliko predstavnikov javnih služb, ki jih potrebujemo v vsakdanjem življenju, da ne govorimo le sebi o problemih, ki jih imamo. Gluhi imajo pravico do uporabe maternega jezika in tudi na ta način je preprečena diskriminacija, saj jim je uporaba SZJ dala možnost enakovrednega državljanstva.

Kako je danes – še vedno so težave pred organi, ki si po svoje razlagajo ta zakon, pravica gluhih študentov je še vedno črka na papirju, pot do izobrazbe je za gluhe študente mukotrpa in vse prevečkrat študenti obupajo. Gluhi so še vedno diskriminirana skupina državljanov, zato zahtevajo od države, da ustvarijo enake možnosti tudi za njih.

Dr. Stane KOŠIR, predsednik sveta Vlade RS za slovenski znakovni jezik, je na kratko orisal delo sveta Vlade RS za SZJ in poudaril prioriteto delo – Združenje dobro opravlja svoje delo (certificiranje, disciplinska vloga, register tolmačev, kjer je vpisano 41 tolmačev, klicni center, 876 gluhih s to pravico, organizacija posveta 1x letno) Še veliko je vprašanj, predvsem izjem posameznih oseb, ki na področju zdravstva, sodstva po svoje interpretirajo zakon. So tudi težave pri postopkih pridobivanja pravice do uporabe SZJ, urejanje zadev na upravnih enotah, pri organih za notranje zadeve, kjer so gluhe stranke v postopku obravnavane še vedno brez prisotnosti tolmača. Če gluhi pripelje s sabo tolmača, potem jim ga po njihovem mnenju ni potrebno plačati, ker ga niso naročili?! V letu 2009 smo veliko naredili na področju razvoja ZJ (stanje SZJ in predlogi možnih sprememb), a ni bilo odzivov, zato ostaja nespremenjena situacija.

Področje visokega šolstva je najbolj pereče področje, čeprav je bilo na tem področju narejeno ogromno. V preteklem letu je Združenje skupaj z MDDSZ, ZDGNS, Društvom študentov invalidov organiziralo okroglo mizo, ministrici v prejšnji vladi je bilo postavljeno poslansko vprašanje in kljub danemu odgovoru, da tolmač pripada gluhim študentom, je problem še vedno tukaj.

Urška PIKEC VESEL, svetovalka na Direktoratu za visoko šolstvo pri Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo je potrdila, da problem še vedno obstaja, čeprav Zakon o uporabi SZJ jasno določa, kaj mora zagotoviti pristojna institucija. Povedala je, da Zakon o visokem šolstvu ne določa postopkov o tolmačih in, ker se naslednje leto zakon odpira, je pozvala vse, prisotne, da podajo pripombe, kako bi se lahko to področje vključilo v ta zakon. Objavili so razpis za razvojne naloge in dali univerzam proste roke za prijavo tem za pripravo novega dokumenta nacionalnega programa visokega šolstva 2011 – 2020, kjer bi po letu 2015 lahko predvideli sredstva za ta področja.

Študentka Martina BOŽIČ je predstavila diplomsko nalogo »Analiza problematike gluhih in naglušnih na Univerzah v Sloveniji« ter orisala potrebe po ZJ za 24 gluhih in naglušnih študentov. Gluhota ni vidna, zato imajo zaradi te izgube slu-

ha težave pri sporazumevanju in komunikaciji. So pod stalnim pritiskom, ker jih profesorji želijo normalizirati, narediti »podobne slišočim«, zato dopuščajo le oralno komunikacijo, kar pričakuje okolica. SZJ in SJ sta dva različna jezika, vsak s svojimi zakonitostmi. Pride do zakasnitve v učenju in do zmanjšane količine informacij pri uporabi le SJ, zato je nujna tudi uporaba SZJ. Fakultete niso pripravljene sodelovati s plačilom tolmača za SZJ v postopku izobraževalnega procesa, priznajo ga le v postopkih vpisa in drugih formalnih postopkih. Rešitev, ki bi bila za gluhe študente idealna, bi bila tolmač in zapisnikar, za naglušne pa indukcijska zanka in FM sistem ali druga možnost preko video predavanj, ki bi bila prevedena v SZJ. Na koncu je poudarila, da »gluhi niso slišči, ki ne slišijo«.

Jani MODERNDORFER, tolmač SZJ je repliciral na predstavitve svetovalke z Direktorata za visoko šolstvo, saj je njihovo zavlačevanje izvrševanja pravice 8 let po sprejetju Zakona USZJ nesprejemljivo. Za izvrševanje zakona ni potrebno imeti veliko sredstev, kolikor pa jih je potrebno, jih morajo zagotoviti v svojih proračunih in tako prenehati s kršenjem treh členov zakona (1. člen, 2. člen in 10. člen – kdo je uporabnik, kdo ima pravico in kdo jo zagotovi).

Tanja DULAR, sekretarka na Direktoratu za invalide pri Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve je predstavila Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI) v delih, ki govori o možnostih uveljavljanja pravice gluhih. Nesmiselno je srečevanje na isto temo in razglabljanje na isto temo, ker nespoštovanje zakona pomeni diskriminacijo gluhih. ZIMI je bil sprejet in začel veljati 11. 12. 2010. En del zakona govori o prepovedi diskriminacije, prav tako pa je v zakonu tudi določba, ki govori o dostopu do izobraževanja, ki mora zagotavljati vključevanje v programe usposabljanja v domačem okolju, kot za druge državljane. Za diskriminacijo se ne štejejo prilagojeni programi, kar je zagotovitev tolmača, ki predstavlja to prilagojitev programa.

Podobna situacija je v srednjem in višješolskem izobraževanju. Pojavljajo se srednje in višje šole, kjer vodstvo želi uresničiti to pravico, a ostaja problem, kako zagotoviti denar.

Ljubica LUKAN, sekretarka Direktorata za srednje in višje šolstvo ter izobraževanje odraslih na Ministrstvu za šolstvo in šport, je povedala, kaj je MŠŠ naredilo pozitivnega. Zavedajo se potreb populacije s primanjkljaji, ovirami in potrebno jim je pomagati, da lahko sledijo šolskemu programu. Sami so ugotovili, da ima zakonodaja pomanjkljivosti, a se spreminja. Komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami višajo normative zaradi teh posebnih potreb. Prav tako je v pripravi nova zakonodaja, ki bo opredelila strokovne centre, ki bodo nudili učno pomoč kot dodatno strokovno pomoč (dodatne ure tujega jezika, pomoč surdopedagogov gluhim otrokom). Problem financiranja ostaja, a na maturi, pri zaključnih izpitih, pri dodatni strokovni pomoči so že prisotni tolmači in tu tudi financiranje ni več problem. Tudi oni se srečujejo s problemom zagotavljanja tolmača pri predavanjih, ki pa ga ne znajo rešiti. Ko bodo »znali to rešiti, bo rešitev na dlani«.

Živa PELJHAN, predstavnica Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana, je orisala težave, s katerimi se sooča njihov zavod v želji po izvajanju Zakona o uporabi SZJ. Kljub temu, da gluhim dijakom pripada tolmač SZJ pri opravljanju mature in zaključnih izpitih, MŠŠ teh stroškov ne krije. Ko so na Zavodu, ki je specifičen v tem sistemu izobraževanja, zaradi specifičnosti populacije in povečane potrebe po tolmačih pri učnem procesu, naslovili vlogo na MŠŠ za križje stroškov, jim

Tanja Dular, sekretarka na MDDSZ, Dragica Bac, v.d. generalne direktorice Direktorata za invalide na MDDSZ, Frida Platininc, predsednica ZDGNS

Prisotni iz različnih institucij

je bila vloga zavržena. Tolmača pri učnem procesu nimajo, saj v ta namen ne dobijo odobrenih sredstev. Res je, da morajo zaposleni obvladati SZJ, na različnih nivojih za različno delo. Je pa res, da učitelj, ki predava osnovni predmet, težko ob tem še tolmači, ker gre za dva različna miselna procesa in ni možno uporabljati dveh jezikov hkrati.

S področja zdravstva so se predstavniki opravičili. Vabilu na posvet se je odzvala **predstavnica Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS) Alenka KOLAR**, ki je pozvala tolmače, kako reagirati v primerih problemov pri izplačilih za opravljeno tolmačenje na področju zdravstva. V splošnem dogovoru z izvajalci na področju zdravstva imajo dogovorjene vse pravice za zavarovane osebe. Zapisan je tudi postopek pri uveljavljanju stroškov v zvezi s tolmačenjem, ki ga plača izvajalec, v skladu s Tarifo za tolmačenje, objavljeno v UL. V dogovoru je zapisano, da se stroški zaračunavajo v skladu s splošnim dogovorom z ZZZS. Če pride do zadržkov, se je potrebno obrniti na območna enota zavarovalnice, kjer je izvajalec in bodo pomagali. S 01. 04. 2010 so poenostavili pot plačevanja – tolmač izstavi specifikacijo ob računu, izvajalec jo priloži k računu za zavarovalnico. Ko ZZZS plača izvajalcu, lahko ta sredstva prenakaže tolmaču. Ta pot je potrebna, saj ZZZS ne more direktno plačati tolmaču, ampak izvajalcu, s katerim ima podpisano pogodbo.

Sodelovanje z Ministrstvom za zdravje je dobro, saj so se angažirali z obveščanjem izvajalcev, pole tega pa vedno opozorijo posameznega izvajalca zdravstvenih storitev na določila zakona, na kar jih redno obvešča združenje.

Z Ministrstva za pravosodje so se opravičili, poslali so pisni odgovor, v katerem so zapisali, kako so se angažirali za ureničitev tega zakona. Zaposili so Vrhovno sodišče za mnenje, če pravica gluhemu pripada in so potrdili, da pripada pravica do tolmača, še vedno pa ostaja odprto vprašanje, po kateri Tarifi mora biti plačan tolmač, saj so na eni strani primeri, ko sodišča izdajajo plačilne naloge za tolmače gluhim strankam v postopku, drugi problem pa je odločitev vsakega posameznega sodnika, ali upošteva Tarifo tolmačev SZJ ali sodno tarifo. Na tem področju še ni poenotenega stališča.

Prav tako je odprto vprašanje plačila stroškov pri notarju, na katerega nimamo odgovora, vendar po alienaciji, da je notarjat javna služba, tudi tukaj velja Zakon o USZJ.

Petra REZAR je predstavila svoje vsakodnevne težave pri dodatnem izobraževanju. Za vsako dodatno izobraževanje potrebuje tolmača, ki ga plača z zavčerji. Ko ji teh zmanjka, kaj ji preostane? Tako imajo gluhi na tem področju omejene možnosti in so diskriminirani.

Gluhe zaposlene osebe, zaposlene npr. na področju izobraževanja, se morajo udeleževati konferenc, sestankov, dodatno izobraževati, česar ne morejo brez tolmača.

Tanja DULAR, sekretarka iz Direktorata za invalide pri MDDSZ, je povedala o eni izmed možnosti, ki je zapisana v Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, v obliki inštituta podporne zaposlitve, kako in na kakšen način se lahko invalidi zaposlujejo, delajo kariero, menjajo delovna mesta. Podporna zaposlitev je zaposlitev na delovnem mestu v običajnem delovnem okolju, v podporo invalidu. V ta sklop spada tudi tolmač za SZJ.

Če gre za brezposelnega gluhega, ta uveljavlja pravico na Zavedu za zaposlovanje, kjer se mu lahko omogoči zaposlitveno rehabilitacijo, ki je bolj usmerjena v konkretno izobraževanje, ne toliko v prekvalifikacijo. Rehabilitacijo izvajajo koncesionariji MDDSZ, na področju za gluhe, naglušne jo izvaja Racio v Celju. Strokovnjaki se pogovorijo z gluhim in ugotovijo, kaj potrebuje, da bo lažje zaposljiv (gluh potrebuje tolmača na delovnem mestu). Zavod za zaposlovanje izda odločbo, da je ta gluhi sposoben delati v podporni zaposlitvi in v tej odločbi je določeno, koliko ur tolmača ima zagotovljenega. Na tem področju se pripravlja sprememba na boljše – doslej je bila ta podporna storitev plačana s strani sklada le v primeru, če je šlo za gluhega, ki je zaposlen nad kvoto, po spremembi pa bo lahko delodajalec uveljavljal to pravico v vsakem primeru (delodajalec bo lahko zagotovil tolmača do 30 ur mesečno). Če je gluhi zaposlen, v tem primeru je na delodajalcu, da gre gluhi na zaposlitveno rehabilitacijo.

Na področju javne uprave je bilo izpostavljeno vprašanje v zvezi s postopki pridobivanja pravice do uporabe SZJ s strani Centrov za socialno delo, in sicer se ugotavlja, da strokovni delavec CSD ne sodeluje v komisijah, ki odločajo o pravici do tolmača, čeprav je MDDSZ že večkrat posredovalo okrožnico o tem.

Roman KLADOŠEK z Ministrstva za javno upravo je izrazil pomislek, da so mislili, da ni več problemov s priznavanjem tolmača in plačevanjem stroškov. Povprašali so vse upravne enote, če zaznavajo probleme na tem področju, a jih niso zaznali.

Veliko udeležencev posveta

Dopuščajo možnost problemov, ker so različno dolgi postopki (nekaj minut za menjavo osebne izkaznice). Upoštevatni morajo Zakon o splošnem upravnem postopku in v primeru sodelovanja tolmača v postopku pred organom javne uprave, mora upravni delavec izdati sklep, ker Zakon o splošnem upravnem postopku tako določa. Še enkrat bodo obvestili upravne enote in pripravili bodo osnutek sklepa, da ga bodo imeli vsi referenti pri sebi, da naslednjič ne bi smelo biti problemov.

Področje notranjih zadev je razmeroma dobro pokrito. Na nekaterih področjih so še vedno težave, a so bolj izjeme kot pravilo. V uvodu je **Zlata CRLJENKO, tolmačica SZJ in sekretarka DGN Kranj**, nanizala nekaj primerov, ko je bila kršena pravica gluhega do tolmača, v različnih primerih (prometna nesreča, preiskava stanovanja, uporaba fizične sile ob kretanju gluhih). Mnenja je, da se gluhoti in njene specifičnosti funkcioniranja premalo poznajo in zato prihaja do takšnih primerov.

Robert FERENC, višji policijski inšpektor z Generalne policijske postaje, Ministrstva za notranje zadeve je uvodoma izrazil upanje, da v teh primerih gluhi niso bili oškodovani, jih pa ne more komentirati, ker jih ne pozna. Veljavna zakonodaja zagotavlja relativno visok nivo varstva človekovih pravic, svoboščin v teh procesih, ki so pravno formalno določeni. Skušajo zagotoviti standarde, da se zavaruje oseba. Malo je pritožb gluhih na postopke policistov in so mnenja, da so gluhi zadovoljni. Primeri, ki so bilo navedeni, po vsebini sodijo v pritožbeni postopek, ki je namenjen za reševanje teh konkretnih primerov. Pritožbeni postopek vodi Ministrstvo za notranje zadeve in je dobro urejen postopek z visoko mero nepristranskosti, saj sodelujejo tudi člani iz javnosti. Policiste bodo še enkrat opozorili na pravico gluhih do tolmača in tega tudi priskrbeli ob morebitnih postopkih, kjer bodo udeleženi gluhi. Teh postopkov ni veliko, zato ne vidijo, da bi bil problem zagotavljanja finančnih sredstev, ki so zagotovljena.

V nadaljevanju so gluhi udeleženci posveta izrazili mnenje, da je težko pričakovati odzive gluhih, ki bi vedeli, kako se pritožiti, pa tudi represivni organ še vedno vzbuja strahospoštovanje. Prav tako je bil podan predlog, da se znanje o gluhoti in njenih specifikah vključijo v proces izobraževanja bodočih policistov. Gospod Ferenc je povedal, da ima vsak ima pravico zahtevati od policista, da pove, zakaj je v postopku in policist mora to pojasniti. Včasih je bilo več strahu, danes ni več toliko ovir, da se nekdo pritoži nad postopkom policistov. Dobrodošla pa je tudi ideja izobraževanja.

Posvet je bil v zaključnem delu namenjen tudi razvoju SZJ. Zakon govori tudi o razvoju SZJ in kot takšno nalogo je to zaupal Združenju tolmačev, ni pa zagotovljenih sredstev za to področje. Kljub temu smo naredili korak naprej in v letu 2009 je Združenje tolmačev izdalo brošuro s predlogom strategije za razvoj SZJ. Današnja situacija kaže, da ni specializiranih razpisov, kamor bi se lahko prijavljali za sredstva za to področje, zato ostajajo odprta vprašanja.

Mag. Velemir GJURIN, vodja sektorja za slovenski jezik pri Ministrstvu za kulturo je v uvodu potegnil slovensko vzporednico s kulturo, to je omika, ki velja kot ustreznica za izraz kultura. Govor o ZJ torej ni vezan samo na kulturo, ampak ima širši pomen – omika. Sektor za slovenski jezik je posvojil SZJ in s strani Ministrstva za kulturo je naklonjenost za to področje. Drugod po svetu so uvrstili ZJ med manjšinske jezike, v Sloveniji ni tako.

Pomemben dokument poleg zakona je tudi Resolucija o nacionalnem programu za SJ, kjer je razvidno, da je SZJ del slovenščine (to je zapisano tudi v Nacionalnem programu za jezikovno kulturo).

Kljub omejenim sredstvom je bilo narejenega precej. Izdali so dva učbenika za namene postavljanja in standardiziranja SZJ. Odprlo se je tudi pri sredstvih pri sektorju za kulturne pravice manjšin in iz tega projekta bodo črpali sredstva iz socialnih skladov, opremili bodo spletne strani s prevodi v ZJ, kar je bilo ocenjeno kot zelo spodbudno.

V drugem delu posveta je bila predstavitev delovanja klicnega centra za osebe z okvaro sluha. Klicni center je dostopen za vse osebe z okvaro sluha in ne le za gluhe oz. tiste, s pridobljeno pravico do tolmača po Zakonu USZJ.

Klicni center je dostopen na naslovu <http://kc.tolmaci.si>, kjer se je potrebno registrirati pred prvim dostopom do klicnega centra.